

MEZI ŘEKAMI, z. s.

Die Aussiedlung / VYSTĚHOVÁNÍ

1942
/ 45 /
2017

75. VÝROČÍ VYSTĚHOVÁNÍ REGIONU BENEŠOVSKA A SEDLČANSKA ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Říše v srdci Čech

Václavu Laštovkovi bylo před pěti lety, když jsme se setkali, 79 let a fotografii domu v Dalešicích na Benešovsku, z kterého se musela jeho rodina před sedmdesáti pěti lety nuceně vystěhovat, nosil stále u sebe nahranou na mobilu. Laštovkovi byli mezi prvními odsunutými z rozsáhlého území ohraničeného Vltavou, Sázavou, Benešovem a tratí Olbramovice–Sedlčany. Celý tento kraj se v letech 1942 až 1945 proměnil ve vojenskou cvičiště Waffen-SS s názvem SS-Truppenübungsplatz Beneschau, později Böhmen. Území se stalo zároveň jakousi laboratorní říší SS, v které se testovalo, jak po vítězné válce organizovat rozsáhlé prostory na Východě.

Stěhování rodin z Neveklovské.

Vyhláška okresního hejtmána v Benešově, která nařizovala vystěhování prvních 16 obcí a osad, byla vylepena 14. března 1942. Termín ukončení odsunu byl stanoven na 15. září 1942 s tím, že nemovitosti budou před předáním německé správě řádně uklizené a veškerá úroda z polí bude sklizena.

„V tom neštěstí jsme měli štěstí aspoň v tom, že jsme odcházeli mezi prvními, takže ještě nebyl takový problém sehnat bydlení a práci někde jinde,“ vzpomíná Václav Laštovka. „I tak jsme jezdili na kolech po kraji sem tam spoustu dní, než se otci podařilo sehnat na Slapech jednu místnost, do které se nás s rodiči a sourozenci nastěhovalo šest.

Tam jsme byli až do konce války, ale ani po ní jsme se hned domů vrátit nemohli, protože náš barák byl rozstřílený.“

Obyvatelé, kteří byli vystěhováni v první etapě, si ještě mohli vzít s sebou veškerý movitý majetek, odvést dobytek a přestěhovat úrodu. Jak vzpomíná jeden z pamětníků v dokumentárním filmu Václava Šmeráka a režiséra Josefa Dlouhého Vystěhování, jeho bohatý soused udělal s koňským potahem na vzdálenost 40 kilometrů dokonce osmdesát jízd, aby přestěhoval veškerý dobytek, stroje, slámu, a dokonce i hnůj.

Pokud jde o samotné nemovitosti, ty Němci vyvlastňovali za finanční náhradu. Dosavadní ma-

jitelé museli Pozemkovému úřadu předat usedlosti prosté knihovních závad, tedy po všech stránkách majetkově vypořádané. Poté se staly majetkem Německé říše. Odhadní ceny určovali Němci a vzhledem k nucenému kurzu koruny vůči říšské marce byly velmi nízké. Původní vlastníci z nich navíc dostávali jen 80 procent, zbytek byl ponechán jako záloha na případné nesrovnalosti.

Jak dodává Michal Sejk z okresního archivu v Benešově, lidé nedostávali peníze „na dřevo“, ale formou vázaného vkladu v bance, který kontrolovala Říše. K penězům tak neměli plná dispoziční práva, ale byly jim z nich vypláceny třeba náklady

POKRAČOVÁNÍ NA STR. 2 →

Ohlédnutí za historií

Setkání v Senátu Parlamentu ČR
17. března 2017 v 10.00 h

Program:

Jaroslav Kubera, místopředseda Senátu
Mgr. Daniel Marek, náměstek pro oblast kultury a památkové péče Středočeského kraje
doc. JUDr. Petr Pithart, historik, bývalý předseda Senátu Parlamentu ČR
doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., Historický ústav AV ČR
doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., Historický ústav AV ČR
Mgr. Michal Sejk, Státní okresní archiv Benešov
Ing. Jiří Burian, starosta Sedlčan
Ing. Jan Slabý, starosta Neveklova
Tisíciletá historie regionu – projekt ORA
ET LABORA Unikátní 3D projekce vizualizace benediktinského kláštera na Ostrově založeného na soutoku Vltavy a Sázavy roku 999 – Mgr. Jan Vizner, archeolog, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, Karel Vančura, městys Davle
Autoři textů a filmů věnujících se historii vystěhování regionu – PhDr. Tomáš Zouzal, Jiří Pačevět, Lucie Hašková, Ing. Petr Kos, Jaroslav Pelíšek, Václav Stibůrek, Václav Junek a další
Přednes ukázek z literatury Pavel Hoza
Setkání moderuje: Václav Šmerák, autor regionálních publikací a dokumentu Vystěhování

Vážení přátelé,

po pěti letech se opět setkáváme v Senátu Parlamentu ČR, abychom si připomněli již 75. výročí vystěhování obcí středních Čech za 2. světové války. Hluběji s onou historií se můžete seznámit v publikaci Tomáše Zouzala – Zabráno pro SS (Olympia), či Cvičiště Benešov, Vstup Zakázán!! Petr Kos a Jaroslav Pelíšek s DVD (Posázaví, o.p.s) nebo v beznadějně rozebrané knížce Ohlédnutí a video dokumentu Vystěhování (Mezi řekami – Václav Šmerák). Řadu materiálů s filmem o vystěhování vlastní muzeum v Sedlčanech. Byly pořízeny také desítky hodin záznamů výpovědí pamětníků – nyní ty z Netvořicka například zpracovává Václav Stibůrek z Netvořic. Česká televize odvysílala dokument Martina Skyby Ukradená země a Vladimír Kučera v Historii.cs spolu s předními historiky analyzoval příčiny vystěhování. Vědomí o historii regionu doplnilo Regionální muzeum v Jílovém u Prahy 3D vizualizací benediktinského kláštera na Ostrově nad soutokem Vltavy a Sázavy, který od roku 999 našeho letopočtu tvořil kulturní historii celé lokality Čech a Moravy. Ve světové premiéře ji dnes zhlédnete. Patří sem i dárek Společnosti Mezi řekami a ostatních pořadatelů setkání – obrazová publikace Mezi Vltavou a Sázavou s DVD Vystěhování, kterou si domů odnášíte jako upomínku na dnešní setkání.

Proč ten výpočet knížek a filmů? Před rokem 2012 nebyly informace o regionu příliš dostupné, bylo málo záznamů vzpomínek pamětníků z území, kde tři roky vládla německá říše a jednotky SS. S tematikou vystěhování regionu mezi Benešovem, Sedlčany, Vltavou a Sázavou se za posledních pět let seznámili žáci škol, vznikla řada článků, materiálů, odborných studií, školních prací, knížek a filmů.

Na počátku bylo cílem obnovit historickou paměť na události ne zas tak staré, ale zapomenuté, aby je získali mladí a opět předali dalším generacím a to se podařilo mírou vřchovatou.

Děkujeme všem spolupracovníkům, pamětníkům, autorům, obcím i městům, starostům, ředitelům škol a knihoven v regionu, historikům. Dík patří zesnulému senátorovi Karlu Šebkovi, starostům Ing. Janu Slabému – Neveklov a Ing. Burianovi – Sedlčany.

Svůj díl práce odvedlo i Společenství Mezi řekami, z.s. s řadou spolupracovníků z regionu. Pro setkání v Senátu připravilo Společenství upomínku – tyto noviny s DVD Vystěhování, a jako dárek účastníkům obrazovou publikaci Mezi Vltavou a Sázavou.

Václav Šmerák, Mezi řekami, z.s.

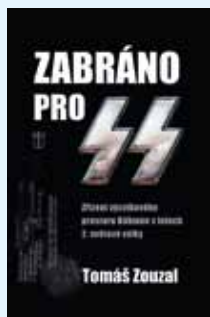
Projekt podpořili:

Příležitostně noviny vydalo Společenství Mezi řekami, z.s. za přispění Středočeského kraje, města Neveklov, města Sedlčany, města Benešov, městysu Netvořice, městysu Davle, obcí Hradištka, Kamenného Přívozu, Krňan, Lešan, Vysokého Újezdu a K-SERVISU PRAHA.

Publikace „Zabráno pro SS“

Před 75 lety, na podzim 1941, bylo území jižně od Prahy, sahající od Benešova až po Sedlčany, vybráno za cvičiště pro jednotky Waffen SS. V letech 1942–1945 zde došlo k vysídlení tří měst a více než 175 vesnic. V oblasti vznikl největší výcvikový prostor, jaký české země poznaly, a jedno z nejdůležitějších cvičišť SS v Evropě. Změnil se život třiceti tisíc lidí, kteří většinou přišli o svůj domov. Nastala nejrozsáhlejší protektorátní migrační vlna a namísto původních obyvatel přišli do středních Čech příslušníci SS z celé Evropy. Jejich stopy jsou v krajíně patrné dodnes...

Kniha historika Tomáše Zouzala „Zabráno pro SS“ je výsledkem dvanáctiletého výzkumu nejen v dotčené oblasti, ale zejména v českých a německých archivech. Čtenáři na více než třech

stovkách stran naleznou poutavý příběh o postupné přeměně zemědělského kraje uprostřed Čech v německý výcvikový prostor, dozvědí se, za jakých okolností vznikl, kdo stál v pozadí, či jak hluboké dopady jeho zřízení mělo. Nechybí ani kapitoly věnované výcviku a příslušníkům SS. Text doprovází více než 150 obrazových příloh.

Tomáš Zouzal

Autor je absolventem historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracuje v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd ČR. Dějinami benešovského výcvikového prostoru se zabývá od r. 2004.

→ POKRAČOVÁNÍ ZE STR. 1

na stěhování. V dalších etapách, které probíhaly v roce 1943 a postihly také město Neveklav (mimo pořadí byly před tím vystěhovány Sedlčany), už byly náhrady omezené.

Tak, jak uvádí Václav Šmerák ze Společenství Mezi řekami, které postupně mapuje historii tohoto území, bylo na náhradách vyplaceno téměř 300 milión protaktorátních korun. Prostřednictvím těchto peněz se nacisté v letech 1942 až 1944 zmocnili souvislého území na ploše téměř 50 000 hektarů, na kterém se rozkládalo na 70 obcí a městech a dalších více než 180 osad. Ovšem většina vyplacených majitelů na peníze nesáhla. Věřili, že se domů vrátí.

Pokud jde o počty vysídlených, historik Jan Vajskebr tvrdí, že do 15. dubna 1944 bylo vysídleno téměř 31 000 lidí. Ne všichni ale z prostoru odešli, zhruba 40 procent z nich zůstalo a Němci je přesídlovali v rámci cvičiště a využívali je jako námezdní síly na stavbách a jako zemědělské dělníky v tzv. SS-Hofech, dvoresch, což byla hospodářská součást Waffen-SS.

Ti, kteří zůstali, se vlastně ocitli v postavení nevolníků. Přestaly pro ně platit zákony protektorátu, neboť zároveň s vystěhováním došlo k vyjmutí tohoto území z jurisdikce protektorátních úřadů, které tak z právního hlediska neměly žádnou možnost zasahovat do toho, co se na tomto území děje. Celé teritorium se stalo říši SS, konkrétně Waffen-SS.

VOJENSKÁ NUTNOST, NEBO GERMANIZACE?

„Novodobé zbraně, které jsou v pohybové válce nasazeny, vyžadují stále větších cvičných ploch. Zřízení vojenského cvičiště benešovského není tudíž opatření, které by směřovalo zvláště proti obyvatelstvu nebo hospodářskému složení tohoto území, nýbrž je vojenskou nutností, která je podmíněna výhradně válkou.“

Tak se snažila vysvětlit obyvatelstvu vznik cvičiště protektorátní vláda v prohlášení, které vyšlo 7. června 1943. Proč ale tehle osud potkal právě

Plechová tabulka z SS-Hofu Zberaz, uchovaná v Městském muzeu Sedlčany.

zemědělské a téměř výhradně českým obyvatelstvem osídlené Benešovsko a Sedlčansko? A byly vojenské důvody skutečně jediným a hlavním motivem ke všem tím nuceným stěhováním? Na tyto otázky hledají historici odpovědi už řadu desetiletí a docházejí k závěrům často protichůdným. Někteří ve cvičišti viděli především akt germanizace, jiní vojenskou nutnost v době války.

„Pohled na dějiny se mění s celkovým společenským paradigmaem a s tím, jaký režim je právě u moci,“ konstatoval historik Michal Sejk, jeden z účastníků konference, která se k 70. výročí vystěhování konala v prostorách Senátu v roce 2012. Badatelé se vysídlením tohoto prostoru začali zabývat už začátkem 60. let minulého století. „Tehdy přední marxističtí historici Čestmír Amort a Václav Král poříдили soubory dokumentů, které měly potvrdit snahy o germanizaci česko-německého prostoru a neveklavské cvičiště v nich zaujímalo přední místo,“ vysvětluje Michal Sejk.

Podle těchto komunistických historiků mělo na Benešovsku vzniknout rozsáhlé území osídlené po válce německým obyvatelstvem, které bude součástí národnostního obkličení Prahy. Ke stejnému účelu jako toto cvičiště měl posloužit vojenský prostor Brdy na západ od Prahy a na severu vojenské cvičiště Milovice. Další cvičiště se plánovalo na Jihlavsku a mělo plýnuale navázat na moravský prostor, kde bylo německých jazykových ostrovů více.

„Svoje úvahy o germanizačních záměrech oba historici tehdy opírali o některé nalezenné dokumenty, mimo jiné i tzv. Grundplanung O. A., memorandum, které mělo údajně vzniknout ve vedení sudetoněmecké župy, popřípadě Henleinovy sudetoněmecké strany někdy v létě roku 1938, tedy ještě před Mnichovem,“ říká Michal Sejk. Nedotovaný a nepodporovaný dokument, který byl nalezen krátce po válce podle některých zdrojů v Henleinově kanceláři v Aši, podle jiných v květnu 1945 mezi dokumenty Henleinova župního místodržitelství v Liberci, je vlastně plánem na odstranění Sudet a následnou likvidaci českého národa. Dávno před příchodem Heydricha je v něm rozpracován plán na řešení českého „problému“: poněmčít, vystěhovat, vyhubit.

Podstatnou část dokumentu Václav Král publikoval už v šedesátých letech minulého století a nyní český překlad memoranda obíhá i na internetu. Jak ale český protektorátní úřady. Ty se při vysídlování

Václav Laštovka

Zdenka Šebková

randem zabýval před několik lety ve své diplomové práci, dodnes nebyla zcela přijata jeho pravost ani nebyla vysvětlena zkratka O. A. v názvu. „Mnozí historici o pravosti dokumentu pochybují kvůli některým nesrovnalostem v textu, i kvůli tomu, že byl zřejmě pořízen na českém psacím stroji. Někteří ho považují dokonce za účelově vyrobený falzifikát. Já osobně v pravost tohoto dokumentu věřím“ dodává Michal Sejk.

ZEMĚ UNIFORMÁM ZASLÍBENÁ

Proč si nacisté vyhlédli pro zřízení nového rozlehlého cvičiště právě tuhle oblast? Na tuto otázku je možné odpovědět už snáze. V hledáčku armády byla totiž dávno. Ještě za častů Rakousko-Uherska koncem 19. století stejně jako v prvních letech existence ČSR se tady pořádali bezpečné manévry. Jak připomněl na zmíněné konferenci historik Jan Vajskebr, armáda zde našla vhodný reliéf krajiny, který umožňoval výcvik poměrně široké škály druhů zbraní. Čelý prostor byl dostatečně velký i pro dělostřelecké jednotky. A podstatná byla dobrá dopravní dostupnost, protože vyrostl leží na trati železnice Praha – České Budějovice s velkým nádražím v Benešově.

Zřízení cvičiště v tomto prostoru nacistická okupační správa plánovala už v létě 1939, jednání se ale vlekla především proto, že se o ně začal přetahovat wermacht s SS. Německé armádě předtím připádl veškerý majetek po československé armádě včetně výcvikových prostorů v Brdčech, v Milovicích a na Vyškovsku. Bobtnající Waffen-SS vyšly při obsazení republiky zkrátka, a protože si z politických důvodů nemohly dovolit vystěhovat a proměnit ve cvičiště nějakou oblast přímo v Německu, musely se nejprve spojit s územím v Polsku asi 200 km na východ od Krakova u města Dębica, které bylo vyklizeno už v roce 1940. Ukázalo se, že zde není vhodné klima, které by umožnilo celoroční výcvik. Wafen-SS se tedy soustředily na Protektorát a tady jim v jejich nárocích na celé cvičiště mezi Vltavou a Sázavou vyšli vstříc jak nový zastupující protektor SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich, tak SS-Gruppenführer K. H. Frank, který se od roku 1943 mohl pochlubit i hodností generála Waffen-SS.

S příchodem Heydricha přeshlapování kolem zřízení cvičiště skončilo. Svízné tempo, které je vystřídalo, potvrzuje i telegram říšského vůdce SS Heinricha Himmlera K. H. Frankovi z konce února

odvolávaly na československý zákon č. 63/1935, který umožňoval vládní moci vyvlastnit pozemky za účelem zřízení cvičiště.

ZEMĚ PLNÁ KONCENTRÁKŮ

Na vystěhované území se Waffen-SS začaly zařizovat podobně jako předtím v Polsku. Uprostřed plochy bylo vybudováno přes dvacet kilometrů dlouhé cvičiště s cílovými plochami pro dělostřelecký výcvik. Domy v některých obcích a osadách posloužili esesákům jako cvičné terče při ostrých střelbách. V okrajových částech prostoru začaly jako houby po dešti vyrůstat různé školy SS a také už zmíněné SS-Hofy.

„Byly to vlastně dvory utvořené z celé vesnice, z kterých mělo být vytvořeno hospodářské zázemí cvičiště. Hospodářská správa byla dostatečně chytřá na to, aby původní obyvatelé nenechala hospodářit na vlastním, a proto je přesouvala často přes celé cvičiště, třeba 30 kilometrů,“ říká historik Michal Sejk, jehož příbuzní na jednom takovém dvoru pracovali. Na zabraném území vzniklo přes 40 těchto „rytířských“ dvorů a k tomu 8 polestí, několik rybníkářství a také specializované farmy na pěstování jahod a chov ovcí. Po válce měly být SS-Hofy předány za odměnu zasloužilým důstojníkům z SS.

Budování říše SS mezi Vltavou a Sázavou si ale i jinak žádalo mnoho pracovní sil, a tak se zanedlouho stalo toto území přeborníkem ve využívání vězeňské práce s nejvyšší hustotou koncentračních, převýchovných a pracovních táborů v celém Protektorátu. Byly tady dvě pobočky koncentračního tábora Flossenbürg – a to na Hradištku a ve Vrchotových Janovicích, a pak řada dalších zařízení, mj. pro židovské mšence, ale i pro samotné dezertéry a další provinilce z řad SS. Různých lágrů bylo možné napočítat celkem 17. Vězni byli nasazováni při stavbě silnic, v kamenolomech, na hloubení protitankových příkopů, tahání lodí s uhlím proti proudu Vltavy a podobně. Polepšení esesáků pak v trestních praporech na frontu.

V celém prostoru civičily různé součásti Waffen-SS. Byla tu dělostřelecká škola, škola tankových granátníků, škola útočných děl, později stíhačů tanků. Jako vůbec první vznikla ovšem na Hradištku ženijní škola SS, jejíž důstojníci se na konci války dopustili řady zločinů, především vyvražďování vězňů z tamní pobočky koncentračního tábora. Ještě před tím vyhloubili frekventanti tohoto učiliště v okolních skalách při cvičeních množství chodeb a skrýší. Z jednoho takového úkrytu po válce Američané vyzvedli tzv. štěchovický archiv, který obsahoval především dokumenty z ministerstva K. H. Franka. Po dalších cenostech, které zde měly být ukryty včetně pověstné jantarové komnaty, hledači pokladů zatím marně pátrají.

HITLERŮV POSLEDNÍ REKRUT

Jak uvádí ve zmíněné publikaci Václav Šmerák, ještě v dubnu 1944 se počty esesáků na území Protektorátu odhadovaly na 24 tisíce mužů, z toho na cvičišti jich bylo kolem 9 tisíc. S blížícím se koncem války se počty prudce zvyšovaly a v listopadu téhož roku už bylo na cvičišti 30 000 vojáků. Vedle Němců prošly v uniformách SS tímto územím také tisíce mužů z Lotyšska, Litvy, Belgie, Holandska a zhruba 10 000 Francouzů. Všichni byli v uniformách SS s distinkcemi států, z nichž pocházeli.

Pokud přežili, tak i vzhledem ke spáchaným zločinům příslušníci těchto oddílů po válce na výcvik a zasvěcení do Waffen-SS v srdci Čech veřejně

zer-Grenadierschule Prosetschnitz/i Kienschlag. Toto zařízení založili v říjnu 1944 a po našem absolutu zase zrušili.“

Lucks v knize dále uvádí, jak právě tady přišel k esesáckému tetování, které se pro něho stalo stigmatem pro celý život, z něhož dalších deset let prožil po zajetí v sovětských gulazích: „V sousední obci nás vyšetřili, zjistili naši krevní skupinu, načež mi pěti vpichy vytetovali na levé vnitřní předloktí písmeno A. Pět vpichů – drobná bolest v několika vteřinách pominula, ale tetování zásadně ovlivnilo můj další život. Kéž by se to nestalo a nějaká vyšší moc mě tehdy před těmi pěti vpichy ochránila. V okamžení mě navždycky ocejovali jako esesáka.“

Jak v knize s jistotou lítostí konstatuje, tomuto obřadu se vyhnul v té době přibližně stejně starý a později mnohem známější německý spisovatel Günter Grass, protože koncem války kvůli chaosu už tomuto rituálu nepodrobovali v samotném Německu zdaleka všechny nováčky Waffen-SS. Lucksova slova jen potvrzují poznatky historiků, že v říši SS panovala tvrdá disciplína a bojové odhodlání až do posledních dnů.

Právě během nich se ukázala další funkce SS-„Truppenübungsplatz Böhmen – být nástupištem na Prahu v případě nepokojů či ozbrojeného povstání. Právě odtud vyrazilo v květnových dnech roku 1945 proti Praze uskupení Wallenstein, které způsobilo krveprolití civilistů poblíž školy Na Zele-né lišce. Další jednotky pak málem utopily povstání v krvi. Teprve po podepsání příměří 8. května v Remši začalo vedení cvičiště vyjednávat o kapitulaci

Vysoký Újezd

ci. „Tehdejší velitel cvičiště Alfred Karrasch v tomto projevil na příslušníka SS poměrně velkou flexibilitu. Osmého května dojednal příměří s benešovským národním výborem a podstatná část těchto jednotek se dostala do amerického zajetí“ řekl historik Jan Vajskebr v televizním pořadu Historie.cs, který se tímto tématem rovněž zabýval.

OD CVIČIŠTĚ K AKCI KULAK

Zdenka Šebková, rozená Matějková, matka již zesnulého senátora za ODS a starosty Neveklava Karla Šebka, se musela s rodiči vystěhovat z Neveklava jako čtrnáctiletá v roce 1943. Rodiče vlastnili obchod se smíšeným zbožím a přestěhovali se s ním do Kostelec nad Černými lesy. Podle vzpomínek paní Šebkové si vedl obchod i tam celkem dobře, i když se zákazníci stáde ptali, co udeílali, že je vystěhovali. „Vrátili jsme se v roce 1945,“ vypráví paní Šebková, „nás dům našetřel nebyl zbořen, ale v Neveklově už to nebylo nikdo jako před tím. Vedle byl zahradník, kterého najednou vystěhovali – prý držel s Němci. Za komunistů potom přišla udání, že zatajujeme zboží, když jsme uložili lopatky na uhlí na půdu. Nakonec otec obchod vzdal a dělal potom na Orliku.“

Ve vesnicích celého vystěhovaného prostoru byla situace ještě horší. Mnozí navrátilci našli své domy rozstřílené nebo vyrabované bez oken a dveří. Nálóže byly uloženy pod prahy, ve veřejích dveřích, rozštěky ve žlábech u dobytka a podobně. Kulometné pásy navrátilci nacházeli v kamnech a komínech. První zima po návratu domů byla hodně smutná.

„Po válce stát napřed vůbec nepočítal s opětovným dosídlením zdejší krajiny,“ tvrdí historik Michal Sejk. „Původně tady chtěl zříditi rekreační zázemí Prahy. Vystěhovalci se ale živelně vraceli, a tak vláda musela pod tlakem ustoupit a zajistit nějakým způsobem obnovu. Prvním krokem bylo zřízení strojní traktorové stanice v Tloskově, která získala asi 30 traktorů a k orbě najímala zajatce internačního tábora v Lešanech. Oralo se s pancířovým krytem z tanku mezi traktorem a pluhem kvůli nevybuchlé munici. Co se týče navrácení majetku, byl ustanoven Fond národní obnovy a zřízen Osídlovací úřad. Celkové knihovny a papírové vyrovnání trvalo do roku 1953, kdy byly oba úřady zrušeny.“

To už se ale naplno psala jiná historie. Někteří sedláci začali být znovu vyháněni z vesnic – tentokrát jako kulaci – a kolektivizace zemědělství a první JZD mnohým pamětníkům připomínaly hospodaření někdejších SS-Hofů. ✕

Záznamy a výpovědi byly pořízeny v roce 2012, v době 70. výročí vystěhování regionu.

Zaznamenal Ota Rebound, foto: archiv Václav Šmerák

MEZI ŘEKAMI, s.r.o.

MEZI ŘEKAMI, s.r.o.

Na Hradištku zemřelo jejich mládí

Osudy vězňů koncentračního tábora Hradištko.

Benoit Ambroise v říjnu 2015 na Hradištku, foto Lucie Hašková.

Když jsme 15. září 2012 otevřeli naučnou stezku „Vystěhované Hradištko“, doufali jsme, že se téma vystěhování kraje mezi Vltavou a Sázavou za druhé světové války snáze dostane do povědomí české veřejnosti. Překlady textů do různých světových jazyků jsme nechali udelet pro případ, že by o téma měli zájem i za hranicemi naší země. Doba, kdy sem každoročně přijížděla početná skupina přeživších Francouzů už je ne-návratně pryč, neboť od druhé světové války uplynulo více než sedmdesát let a z pamětníků nezbývá téměř nikdo.

Myslela jsem si, že mé přání navázat kontakt s Francouzi, kteří mají k Hradištku vazbu, bude nesplnitelné. Dorostla však nová generace, která má o téma znovu zájem. V poslední době nás kontaktovalo, či dokonce navštívilo několik vnuků, kteří odkrývají rodinná tabu, pátrají po smutných osudech svých dědečků a vzdávají čest jejich památce.

Díky této osobním setkáním či e-mailové komunikaci se povedlo proměnit počet 156 anonymních francouzských vězňů internovaných v koncentračním táboře Hradištko v osudy konkrétních lidí a jejich životní příběhy.

Benoita Ambroise z Bretaně dovedlo na Hradištko pátrání po dědečkovi Jeanovi. „Můj dědeček mi začal vyprávět své vzpomínky na deportaci, když mi bylo šest let. Velmi dobře si na to pamatuji a už tehdy jsem si předsedzal, že na jeho vyprávění nikdy nezapomenu. Jenom moje babička nebyla ráda, když děda zavedl na toto téma řeč. Bála se, že z toho budu mít noční můry. Ale to se nestalo. Naopak, začal jsem se o to velice zajímat a už od malpí nízkého věku pro mne byl můj dědeček obrovským hrdinou!“ vzpomíná Benoit.

Vášen pro historii Benoitovi zůstala až do dospělosti, nikdy si ale neprestal vyčítat, že si dě-

autor knihy do této skupiny nepatřil. Ale protože také pocházel z Bretaně, ihned mezi všemi vzniklo přirozené přátelské pouto. To je hlavní motiv, který odlišuje knihu od těch, které byly napsány bezprostředně po skončení druhé světové války. I v této knize jsou líčeny hrůzy každodenního života v koncentračním táboře, mnohem více je však kladen důraz na pasáže týkající se projeví přátelství, odvahy a úcty, jaké si vězni mezi sebou dokázali v těchto nelidských podmínkách projevit, mnohdy i za cenu ohrožení vlastního života.

„Mezi mnou, Théem a Julem se zrodilo velké přátelství, které se těžko popisuje někomu, kdo neprošel koncentračním táborem. Popíšu jednu epizodu uloženou nehlouběji ve skrytu mých vzpomínek. Théo mi ji nedávno připomněl se slzami v očích. Je květnový nebo červnový den roku 1944. Pochodujeme za vozem, když najednou uvidím na kraji silnice třeseň obsypanou plody. Riskuji bití, natáhnu se, abych jich pár utrlh a pak se o ně rozdělím s Théem.

Guyader z Morlaix. Jeho přítel Louis Houel byl jeho smrtí tak zdrcený a natolik zesláblý, že si toho všimnou esesmani. Nutí ho na dně protitankového příkopu nosit na zádech těžké kameny z jednoho konce na druhý. Louis už je natolik vyčerpaný, že mu při čtvrté nakládce kámen spadne dolů. Esesman na nic nečeká a Louise před očima jeho přátel chladnokrevně zastřelí.

Léon Rivoalen byl těžce zraněn třetí den hromadných poprav. Skupina zraněných vězňů byla postavena stranou. Kamarádi volali na Léona, aby za nimi slezl do protitankového příkopu. Podánilo se mu dostat se k nim ještě s jedním zraněným druhem. Ostatní byli odvedeni do blízkého lesa, odkud se následně ozývala střelba. V zákopu vězni pomáhali zamaskovat, že se jejich zranění kamarádi nemohou hybat. V poledne přijel velitel tábor A. Kuss, který ukončil pracovní směnu a vězni se vrátili do tábora. To zachránilo životy. Riskují bití, natáhnu se, abych jich pár utrlh a pak se o ně rozdělím s Théem.

Následně byl tábor vyklizen a vězni odvedeni na nádraží do Méhenic, kde ještě další dva

Théophile Thomas. Archiv M. Hurtová.

Jean Ambroise v červnu 1945 krátce po návratu z Hradištká, archiv Benoita Ambroise.

Marcela z Méhenic. Archiv M. Hurtová.

Když se večer vrátíme z práce, často si vyprávíme drobné zážitky z uplynulého dne. Mimo jiné mi Théo vypráví historiku o jedné Češce. Théo pracuje v desátém komandu, které každý den odchází pracovat do Méhenic. Mluví o mladé ženě jménem Marcela, která prodává v okénku na nádraží jízdenky. Při každém pochodu se jejich pohledy setkávají, naplněny vzájemným soucitem. Jejich pohledy vyjadřují veškeré pocity přízně, avšak naprosté bezdárje.“

Z knihy se dozvídáme i osudy několika dalších vězňů z Morlaix. Michel Penther byl studentem architektury na Akademii múzických umění v Rennes. V Morlaix byl zatčen jen proto, že trávil Vánoce u svých rodičů. Jean Ménez píše ve své knize: „Vzpomínka na toho mladého muže mi zůstává před očima, obzvláště to, jak strašně byl zesláblý. Ležel na kavali s opuchlou pokožkou a neměl už sílu, aby se na nás usmál. Věděl jsem, že trpí vodnatelností, obvyklou nemocí koncentračních táborů. Někteří vězni mají tak velký hlad, že pijí nadměrně množství vody, aby měli pocit plného žaludku. Ale vyčerpané tělo zadržuje vodu v tkáních do té míry, že kůže povoluje. Otoky pak často končí smrtí.“ Michel Penther zemřel 7. ledna 1945.

Velká část knihy je věnována krvavým událostem ve dnech 9., 10. a 11. dubna 1945, kdy byli vězni hromadně střeleni cestou na Třebšín, kde hloubili protitankový příkop. Jednou z obětí byl i Jean

dny byli namáčkáni v několika vagónech a čekali na vlak s vězni z Vrchotových Janovic. Jean Ménez vzpomíná na poslední události takto: Přišla se rozloučit i Marcela, která pro Théa představovala kapku naděje. Přinesla borůvkový koláč, který jsme si mezi sebou rozdělili. Viděl jsem, jak Théo posmutněl, a řekl jsem mu: „Nevím, kdo bude zítra ještě nazívu a jestli ty ještě někdy uvidíš Marcelu, ale vím jistě, že nikdy nezapomenu na toto přátelské gesto.“

Marcela s Théem se setkali až v roce 1965. Oba už měli svou rodinu, přesto to bylo velmi radostné a dojemné setkání. Od té doby si pravidelně psali. Marcelu jsem v Méhenicích několikrát navštívil a zaznamenala její vyprávění. Naposledy jsem u ní byla před třemi lety, abych vyfildila smutnou zprávu, která dorazila z Francie. Když jsem ji rekla o Théově smrti, chvíli nehnute seděla a potom do ticha pronesla: „Právě mi umřelo mládí.“

Vyprávěla jsem celý dojemný příběh Benoitovi a Ambrosiovi při jeho návštěvě na Hradištku. Zamyšleně naslouchal. „Théo byl velkým přítelem mého dědečka. Vim, že si své vzpomínky z Hradištká sepsal do deníku, ale nikdy ho nechtl nikomu ukázat. Zkusím se zeptat jeho ženy, co se s deníkem stalo.“

Nyní jsem se dozvěděla další smutnou zprávu, že zemřela Marcela. Píšu Benoitovi, aby to oznámil Théově rodině.

POKRAČOVÁNÍ NA STR. 6 →

Aussiedlungskanzlei des Ministeriums des Innern mit dem Sitze in Beneschau, Z. Z. Networschitz.

Fernruf 3.

G. Z. 59-14 ai 1942

Networschitz, den 16. Juni 1942

Kundmachung.

In Ergänzung bzw. Aenderung der Kundmachungen der Bezirksbehörde in Beneschau vom 14. März d. J., G. Z. 325/42-Präs., bzw. vom 22. April d. J., G. Z. 478/42-Präs., bzw. vom 26. Mai d. J., G. Z. 612/42-Präs., ordne ich nach Art. 3 des Gesetzes vom 14. Juli 1927, Z. 125 Slg. folgendes an:

Infolge der Errichtung des Truppenübungsplatzes Beneschau sind die Bewohner der Gemeinden Krinian, Teletin, Hoch-Aujezd mit dem Ortsteil Wietrow, Tuchin mit dem Ortsteil Lhota u. Maskowitz, Blaschenitz mit dem Ortsteil Mierschin, Daleschitz, Jablonna mit dem Ortsteil Nebschich, Rabin mit den Ortsteilen Louti und Nedwies, BRESCHAN mit dem Ortsteil WENSOW, LESCHAN, HOSTIERADITZ mit dem Ortsteil RAKOUSY, HRADISCHKO mit den Ortsteilen PIKOWITZ u. BRUNSCHAU, TREBSIN und STEIN-UEBERFUHR (südlich der Sasau) verpflichtet, bis

zum 15. September 1942

aus ihrem bisherigen Wohnorte auszusiedeln und vor der Aussiedlung über das örtliche Gendarmeriekommando der Aussiedlungskanzlei des Ministeriums des Innern in Beneschau derzeit in Networschitz die genaue Anschrift des neuen Wohnortes zu melden. Jede weitere Wohnungsänderung ist ebenso unmittelbar an die Aussiedlungskanzlei in Beneschau derzeit in Networschitz zu melden. Die Bewohner der zu räumenden Gemeinden haben sich in allen mit der Aussiedlung zusammenhängenden Angelegenheiten ausschliesslich entweder an die örtlichen Gendarmerieposten oder an die Aussiedlungskanzlei in Beneschau derzeit in Networschitz zu wenden.

Den Bewohnern der Gemeinden Leschan und Breschan ist gestattet, ausnahmsweise ein Notquartier in ihrem bisherigen Wohnort bis 15. 10. 1942 beizubehalten. Ihre gesamte fahrbare Habe jedoch, insoweit sie nicht zur Aufrechterhaltung d. Notquartiers erforderlich ist, muss bis 15.9.1942 ausgefahren sein. Gebäude, Gebäudeteile oder Räume, soweit diese für Vornahme von Bauarbeiten benötigt werden, sind auf Anforderung der SS Kommandatur schon ab 1. Juli 1942 freizumachen.

In folgenden Gemeinden ist den T. Ue. P. Aussiedlern Beneschau der vorübergehende oder dauernde Zuzug untersagt:

I. In alle Gemeinden des Gerichtsbezirkes Neweklau.

II. In folgende Gemeinden (mit ihren Orsteilen) des Gerichtsbezirkes Beneschau:

Konopischt, Watzlawitz, Bukowan, Aurotschnitz, Pribischitz, Tisem, Tworschowitz, Neswatschil, Jirowitz, Petzerad, Porschitsch a. d. S., Mratsch u. Ortsteil Hwostetz (aus der Gemeinde Dnespek).

III. In folgende Gemeinden (mit ihren Orsteilen) des Gerichtsbezirkes Wotitz:

Boschkowitz, Rudoltitz, Janowitz-Markt, Drachkau, Minartitz. Ortsteil Slawkau [aus der Gemeinde Kscheschitz].

IV. In folgende Gemeinden (mit ihren Orsteilen) d. Gerichtsbezirkes Seltschan:

Raditsch, Kschepenitz, Suchdol, Nalschowitz, Wosetschan, Knowitz, Prossenitzer Lhota, Sestraun, Stietkowitz, Dublowitz, Pritschau, Chramost, Hrachow, Lichau, Swirotitz, Podhaj bei Nalschowitz.

Vergehen gegen diese Bestimmung werden mit Geldstrafe bis zu 5.000 K oder Gefängnis bis zu 14 Tagen bestraft.

Vorstand der Aussiedlungskanzlei – Přednosta přesídlovací kanceláře:

Dr. Šrajer e.h.
v.r.

Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra v Benešově, t. č. Netvořice.

Telefon 3.

Č. 59-14 ai 1942

Netvořice dne 16. června 1942

Vyhláška.

K doplnění případně změně vyhlášek okresního úřadu v Benešově ze dne 14. března t. r., č. 325/42-pres., příp. ze dne 22. dubna t. r., č. 478/42-pres., příp. ze dne 26. května t. r., č. 612/42-pres. nařizují podle ustanovení článku 3 zákona ze dne 14. července 1927, č. 125 Sb. toto:

V důsledku zřízení vojenského cvičiště u Benešova jsou obyvatelé obcí Krňany, Teletin, Vysoký Újezd s osadou Větrov, Tuchyně s osadou Lhota a Maskovice, Blaženice s osadou Měřín, Dalesice, Jablonná s osadou Nebřich, Rabiň s osadou Loutí a Nedvězí, BREŽANY s osadou VENSOV, LEŠANY, HOSTĚRADICE s osadou RAKOUSY, HRADIŠKO s osadami PIKOVICE A BRUNŠOV, TREBSÍN a KAMENÝ PŘÍVOZ (část obce na jih od Sázavy) povinni

do 15. září 1942

vystěhovati se ze svého dosavadního bydliště a před vystěhováním hlásiti Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitra v Benešově, t. č. v Netvořicích prostřednictvím stálých četnických hlídek přesnou adresu nového bydliště. Každá další změna bydliště musí býti rovněž hlášena Přesídlovací kanceláři v Benešově, t. č. v Netvořicích, přímo. Obyvatelé obcí, které mají býti vyklizeny, nechť se obracejí se všemi záležitostmi, týkajícími se vystěhování, výlučně buď na místní stálé četnické hlídky nebo na Přesídlovací kancelář v Benešově, t. č. v Netvořicích.

Obyvatelům obcí Lešany a Brežany se výjimečně povoluje, aby podrželi nouzový pobyt ve svých dosavadních bydlištích až do 15. října 1942. Veškerý jejich movitý majetek však, pokud není nutný k udržení nouzového pobytu, musí býti vyvezen do 15. září 1942.

Budovy, části budov nebo místností, pokud je jich potřebí k uskutečnění stavebních prací, musí býti na vyzvání Velitelství SS vyklizeny již od 1. července 1942.

Těmto přestěhovalcům jest zakázáno ať přechodně či trvalé nastěhování se do některých obcí. Jsou to tyto obce:

I. Všechny obce soudního okresu neveklovského.

II. Ze soudního okresu benešovského tyto obce i s jejich osadami:

Konopiště, Václavice, Bukovany, Úrocnice, Příbyšice, Tisem, Tvoršovice, Nešvačily, Jiřovice, Pecerady, Poříčí n. Sáz., Mrač a osada Hvozdec [z obce Nespeky].

III. Ze soudního okresu votického tyto obce i s jejich osadami:

Božkovice, Rudoltice, Vrchotovy Janovice, Drachkov a Minartice. Osada Slavkov (z obce Křešice).

IV. Ze soudního okresu sedlčanského tyto obce i s jejich osadami:

Radič, Křepence, Suchdol, Nalžovice, Osečany, Kňovice, Prosenická Lhota, Sestrouň, Štětkovice, Dublovice, Příčovy, Chramosty, Hrachov, Lichovy, Zvírotice, Nalžovické Podhájí.

Nedodržení tohoto ustanovení potrestá příslušný okresní úřad pokutou do 5.000 K nebo vězením do 14 dnů.

Na Hradištku zemřelo jejich mládí

→ POKRACOVÁNÍ ZE STR. 3

Benoit mi posílá fotografii svého dědečka pořízenou krátce po jeho návratu z Hradištká. Z fotografie na mě hledí 21letý velmi pohledný mladík. V očích má smutek a výčitku, proč musel prožít takové hrůzy. Vidím i úlevu z toho, že přežil, a zároveň otázku, proč zrovna on měl to štěstí. Znovu slyším Marcelu, jak říká, že jí umřelo mládí. Jeanu Ambroisovi, Théophilu Thomasovi a řadě dalších umřelo už v roce 1944. ✕

Text: Lucie Hašková

Zdroj: Ménez, Jean: Mémoires de captivité 1943–1945, Paříž 2007. Přeložila Haruna Honcoopová. 26 décembre 1943: Louis Le Gros, otage déporté de Morlaix. Musée de Morlaix, 2013. Vzpomínky Benoita Ambroise přeložila Tereza Vondrášková. Archiv obce Hradištko.

Dne 15. září 2012 byla u příležitosti 70. výročí vystěhování otevřena naučná stezka „Vystěhovaní Hradištko“. Stezka začíná na návsi u záměcku a v délce 8,5 km vede zajímavými místy spjatými s historií za druhé světové války. 10 zastávek připomíná přeměnu obce ve vojenské cvičiště, koncentrační tábor a osudy vězňů, vyzvednutí stěchovického archivu i návrat občanů po válce.

Cesta, kde došlo k hromadnému střelení v dubnu 1945. Archiv obce Hradištko.

Strom s vyrytými hesly Velké francouzské revoluce. Archiv obce Hradištko.

Na konci války...

Na konci války byl ve spojení s vězni tábora na Hradištku i 16letý Jiří Komberec. Dodával potraviny a cigarety dvěma vězňům, od kterých měl informace o bídném životě v táboře. S německým antifasistou Kurtem Schumanem a Francouzem Georgem Grandbushem se stýkal na nádraží v Davli, kde vězňové vykládali vagóny. Obávali se přesunu a chtěli z tábora uprchnout, ale neměli možnost se dostat přes řeku. Jiří se s kamarádem Josefem Liškou domluvili, že je 11. dubna večer převevou na pramíčko. Loď ukryli pod stromem a vyčkávali, vězňové však kvůli poplachu nepřišli. Když se kluci rozhodli vrátit, střelila na lodku hlídka SS a Jiří byl zasažen do zad. S těžkým zraněním se s pomocí kamaráda dostal domů. Ztratil hodně krve a tak ho rolník J. Obermajer dopravil povozem k MUDr. Košťálkovi do Davle. Po ošetření bylo nutné jet na kliniku do Prahy, kam zraněného odvezl pan Švejda nákladákem pana Bendy....

Jiří Komberec se domů vrátil 29. 4. 1945 a ještě se setkal s vězni, kteří mu vysvětlili, proč nemohli přijít. Byli nasazeni do transportu, ze kterého v Olbromovicích uprchli, 12. května se dostali zpět na Sázavu, a strávili u Komberců asi 14 dnů, než měli vyřízeny všechny formalty a mohl se vrátit domů. V té době George sestavil Jiřímu suvenýr do skleněné láhve. Ještě dlouhou dobu si navzájem dopisovali. ✕

Jiří Komberec

Vzpomínky Jiřího Komberce zaznamenal Karel Vančura, Davle

Střípky z dějin 2. světové války mezi Vltavou a Sázavou

Ukázka z knihy Nové toulky Mezi Vltavou a Sázavou, kapitola Střípky z dějin 2. světové války na Sedlčansku a Příbramsku

V souvislosti s poskytováním pomoci čs. parašutistům, kteří uskutečnili atentát na Heydricha, respektive těm, co se skrývali v kostele sv. Cyrila a Metoděje v Praze v Resslově ulici, kde zde hrdinskou smrtí dne 18. 6. 1942, byla zatčena řada českých vlastenců. Mimo jiné také úředník Hospodářského družstva v Sedlčanech Severín Krzák (bratr čs. zahraničního vojáka, parašutisty npor. Rudolfa Krzáka). Dne 4. 6. 1942 byl Severín Krzák zatčen gestapem, 12. 6. 1942 interován ve věznici Krajského soudu v Tábore a 20. 6. téhož roku převezen do věznice v Písku. Podobně jako jeho rodiče, sourozenci a všichni další příbuzní byl obviněn z podporování parašutistů, transportován do koncentračního tábora Mauthausen, kde ho hitlerovci v roce 1943 popravili. Nemilosrdně byla vyražena celá jejich rodina.

Do této skupiny obětí náleželi i manželé Augustin a Božena Rebcovi, rodáci ze Sedlčan. Za války žili v Mělnice v Husově ulici, kde provozovali nožířský obchod. Augustin Rebec před likvidací Sokola nacisty vykonával funkci náčelníka místní jednoty. V průběhu okupace byla rodina napojena na ilegální sokolskou odbojovou organizaci „Jindra“, která tajně posílala parašutistům potraviny. Když gestapo odhalilo síť podporovatelů, dostalo se takéž na stopu manželů Rebcových. Dne 15. 7. 1942 byli Augustin a Božena zatčeni. Gustav právě opravoval ve dvore jízdní kolo a Božena připravovala doma oběd. Jejich

Božena Rebcová ze Sedlčan byla zatčena 15. 7. 1942 spolu se svým manželem Augustinem. Za poskytování pomoci čs. parašutistům byla dne 24. 10. 1942 popravena v Mauthausenu.

Sedlčanský rodák Augustin Rebec, člen ilegální sokolské odbojové organizace „Jindra“, zatčen gestapem 15. 7. 1942 a popraven v Mauthausenu 24. 10. 1942.

Důležité místo v nacistických plánech, na kterých se nemalou měrou podílel právě Reinhard Heydrich, zaujímala konečná fyzická likvidace tzv. „rasově nečistých“ a „špatně smýšlejících“, namířená zejména proti židovským spoluobčanům a odpůrcům říše z řad českého obyvatelstva. Kupříkladu ze Sedlčan, které představovaly jedno z klíčových center regionu mezi Vltavou a Sázavou, byli Židé transportováni ve dnech 31. 8.–1. 9. 1942 v celkovém počtu 45 osob a směřovali přes Tábor a Terezín dále na severovýchod Evropy do hitlerovských vyhlazovacích táborů. Z tehdejšího sedlčanského okresu poslali nacisté na smrt 381 lidí označených Davidovou hvězdou a v této kruté statistice bychom mohli pokračovat i ve vztahu k dalším lokalitám.

děti, desetiletý Miroslav a dvouletá Jana, si hrály na ulici, a tak alespoň ony na čas unikly pozornosti gestapa. Ujali se jich příbuzní, kteří je převáželi a ukrývali na různých místech. Nakonec je gestapo přesto objevilo a zadrželo dne 28. 8. 1942 ve vesnici Budín. Poté následoval internační tábor v Sárci, Svatoborčích a v Planě nad Lužnicí. Rodiče Augustin a Božena byli po nelidských výsleších v Peckárně uvězněni na Pankráci, později v Terezíně, odkud je hitlerovci odvezli do koncentračního tábora Mauthausen. Na základě usnesení stanného soudu ze dne 29. 9. a 5. 10. 1942, na návrh šéfa řídicí úřadovny gestapa v Praze, byli spolu s dalšími spolupracovníky a příbuznými čs. parašutistů odsouzeni v nepřítomnosti, tedy bez možnosti jakékoli obhajoby, k trestu smrti a 24. 10. 1942 popraveni. Božena v 9.28 hod., Augustin v 15.02 hod. Augustinu Rebcovi se podařilo před svou smrtí propašovat z koncentračního tábora moták psaný na toaletním papíře, adresovaný kamarádovi Vaškovi, v němž vzkazuje svým dětem:

„....Mírkú, vem si na starost Janu a hlavně nezlobte. Nevím, kde jste, ale už se a poslouchej, ať je z tebe dobrý nožíř. Nechci sýčkovat, že se nevrátíme, ale jsme v rukou, ze kterých se vrací i nevrací. Přesto hlavu do pejru nestrákej. Je to válka, která si žádá oběti, a jak bychom mohli zrovna my chtít, aby se nám to vyhnulo. Tohle jsme si říkali už na Pankráci a nikdy jsme si nepředstavovali, že se mohou tak klidně podobné úvahy vyslovovat...“

Dětem i příbuzným zůstaly vzpomínky, tato poslední slova psaná na motáku a pár věcí vrácených z koncentračního tábora. Mezi nimi i chlebová panenka, kterou maminka Božena Rebcová vyrobila v koncentračním táboře a poslala své malé Janě. Rodina sedlčanských rodáků Rebcových vyrostla v duchu vlastenectví rozvíjeného v Sokole; ctili vyšší mravní hodnoty, kvůli nimž byli ochotni riskovat i život. Atentát na Heydricha vnímali jako akt spravedlivé odplaty hitlerovským nepřítelům. Všichni tyto lidé se stali oběťmi nacistického řádění za heydrichiády, jehož výsledkem mělo být tzv. konečné řešení české otázky. ✕

Text: Josef Velfl,

foto Sbíрка Hornického muzea Příbram, příspěvkové organizace

Průkaz opravňující ke vstupu na území SS-Truppenübungsplatz Böhmen z roku 1944 na jméno Miloslav Blásek ze Sedlčan. Podpísán velitel vojenského prostoru SS-Oberführer (plk.) Alfred Karrasch, v roce 1945 již v hodnosti SS-Brigadeführer (genmjr.).

Jeden z nejznámějších představitelů ilegální odbojové organizace Obrana národa Josef Balabán (na snímku v hodnosti majora), generálmajor in memoriam, strávil část života na Dobříšsku a Sedlčansku. Byl popraven v rámci I. stanného práva dne 3. 10. 1941 v Praze-Luzni.

ORA ET LABORA Modli se a pracuj

Projekt nové multimediální historické expozice muzea v Jílovém u Prahy

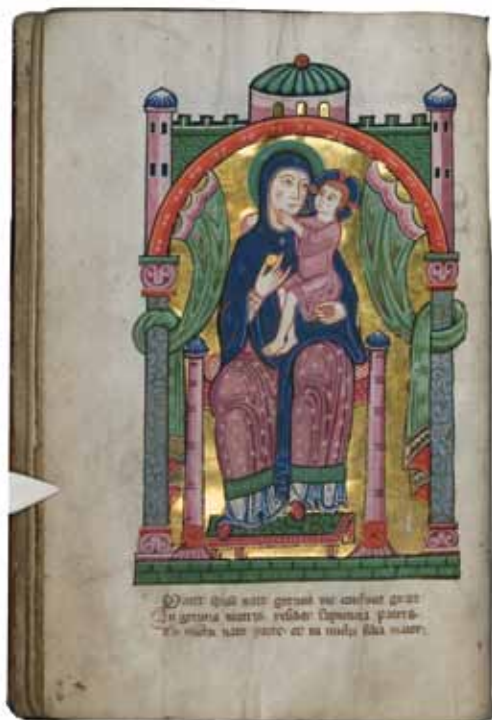
K nejvýznamnějším památkám regionu dolního Povltaví a Posázaví, které mají bezesporu i celostátní význam, patří pozůstatky benediktinského kláštera Štítí sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davle a zaniklé středověké město v poloze Hradištko – Sekanka nad soutokem Sázavy s Vltavou. Obě lokality, vzdálené od sebe vzdálenou čarou pouze několik stovek metrů, se vážou k počátkům a mocenskému vzestupu českého státu, tedy k nejstaršímu období našich dějin.

Klášter na Ostrově byl třetím nejstarším řeholním konventem v českých zemích, jeho založení v roce 999 předcházely pouze kláštery u sv. Jiří na pražském hradě a u mníšské komunita sv. biskupa Vojtěcha Slavnickovce v Břevnově.

Význam řehole a řádu sv. Benedikta z Nursie byl v době budování přemyslovského státu mimořádný. Osobnost sv. Benedikta a jeho následovníci stáli u počátků nástupu křesťanství jako nosné ideje nových státních celků, vznikajících na počátku raného středověku. Řád a jeho příslušníci byli nositeli kultury a vzdělanosti v prostředí, které se teprve začínalo christianizovat. Takto tomu bylo v celé tehdejší západní a střední Evropě, a od sklonku 10. století i v Čechách. Když po roce 1000 realizoval kníže Boleslav III. založení kláštera na Ostrově, přicházejí sem řeholníci z bavorského kláštera Niederaltaich v čele s opatem Lambertem a jejich úkolem bylo nejen stát se apoštoly víry, ale též kolonizovat tehdy téměř neobydlený kraj kolem soutoku řek Sázavy a Vltavy. V průběhu dalších téměř pěti století je pak historie celého regionu neodmyslitelně spjata právě s ostrovskou mníšskou komunitou.

V klášterním skriptoriu vznikají v 11. až 13. století významná literární díla, z nichž tzv. Codex Ostroviensis z let 1180–1204, dílo vysoké umělecké i literární hodnoty, představuje pouze zachovaný zlomek. Ostrovské urbáře z přelomu 14. a 15. století pak jsou mimořádným dokladem hmotné kultury a majetko-právních vztahů pozdního středověku.

S klášterem je spojena i druhá lokalita, významná především z hlediska archeologie a poznání hmotné kultury doby mocenského vzestupu posledních Přemyslovců. Jedná se o pozůstatky zaniklého města, respektive tržní osady založené po polovině 13. století na ostrohu nad klášterem. Pod ochranou soutoku Sázavy s Vltavou tu vyrostlo sídlíště s hektarovým tržištěm a více než 60 domy, středisko širokého kraje a centrum obchodu a prosperujících řemesel. Jeho zánik přinesly zmatky po smrti krále Přemysla Otakara II. a pustošivý vpád Braniborů roku 1278.

Ukázka iluminovaného Ostrovského žaltáře.

Na tato historicky a kulturně významná místa, národní kulturní památku Ostrovský klášter a Kulturní památku Sekanka, se zaměřila nové vznikající multimediální historická expozice Regionálního muzea v Jílovém u Prahy, příspěvkové organizace Středoeckého kraje.

Díky grantové pomoci Ministerstva kultury ČR, společnosti Mitsubishi Corporation a s podporou Středoeckého kraje vzniká moderně pojetý projekt, který čerpá ze všech dostupných pramenů i výsledků bádání několika vědních oborů. Zároveň v nové expozici hodlá jílovské muzeum využít moderních technik i technologií v rámci přiblížení nejstarší historie regionu jak odborné, tak i nejširší veřejnosti a všem návštěvníckým věkovým kategoriím.

Ukázka vizualizace kláštera na Ostrově. Archiv muzea.

Současnost – klášter na Ostrově a sv. Kilián. Foto Jan Rendek.

V časové i programové posloupnosti bude představen řád sv. Benedikta a jeho role v počátcích dějin křesťanské Evropy, doba vzniku a rozvoje řeholní komunity na Ostrově, úloha kláštera v kolonizaci jihovýchodních oblastí středních Čech i jako nositele vzdělání a kultury. Formou patnáctiminutové filmové projekce z vizualizačního 3D programu budou představeny jednotlivé stavební fáze a podoby kláštera i vzhled sídlíště na Sekance před jeho zánikem. Tato velkoplošná projekce bude mít charakter virtuální prohlídky obou lokalit.

Na ni naváže část expozice, která v podobě hmotových rekonstrukcí v reálném měřítku i zmenšených modelech představí hmotnou kulturu a prostředí kláštera, středověkého venkovského domu i podobu sídel 13. století. Textová a obrazová část seznámí s historií osídlení i nejstaršími sídly v Posázaví, a naváže na pokračující část expozice seznamující již s historií Jílového jako královského horního města, kterým se stalo po roce 1350.

V expozici budou zúročeny především poznatky a výsledky dlouhodobých systematických archeologických výzkumů obou lokalit. Ostrovský klášter byl zkoumán již od sklonku 19. století, nejvýznamnější etapa bádání zde proběhla ve 30. letech 20. století pod vedením Karla Gutha, v době, kdy místu hrozilo zatopení budovanou vranskou přehradní nádrží, a ukončeny byly výzkumy pozatím v 80. letech století minulého. V současné době sbírkový fond, pocházející z těchto archeologických prací, převzalo trvale do své péče právě muzeum v Jílovém.

Zkoumání sídlíště na Sekance proběhlo pod vedením Miroslava Richtera na přelomu 50. a 60. let, přineslo překvapivé poznatky o kultuře a životě věsního dne druhé poloviny 13. století a stalo u počátků moderní archeologie středověku.

S historií, životem, podobou i mnohaletým zkoumáním památek Ostrovský klášter a sídlíště na Sekance bude přímo v terénu návštěvníky

seznamovat naučná stezka, vznikající v současnosti jako externí část a přirozené pokračování nové stálé expozice. V deseti zastaveních formou informačních panelů provede zájemce od vstupu do opevněného areálu zaniklého městečka okolo

pozůstatků jeho staveb a upozorní i na další zajímavé okolnosti, jakými jsou například cestovní a komunikační síť ve středověkých Čechách či osobnosti naší archeologie podléající se na zdejších výzkumech. Trasa stezky bude pokračovat na soutok Sázavy s Vltavou, odkud lze při zajištění převozu pokračovat k dalším infopanelům stezky, umístěným přímo v areálu kláštera, mezi jeho archeologicky odkrytými a zakonzervovanými pozůstatky. Poslední panel bude umístěn u kostela sv. Kiliána na levém břehu Vltavy v místní části Davle-Kilián a seznámí s historií této v jádru románsko-gotické svatyně, která je jako jediná v Čechách zasvěcená tomuto patronovi. Texty všech informačních tabulí budou doplněny fotografickými vizualizacemi z 3D rekonstrukce a pokusí se ukázat reálný pohled na památky, jaký by se z míst jednotlivých zastavení naskytl středověkému pouťníkovi.

Naučná stezka na trase Hradištko – Sekanka – soutok Sázavy s Vltavou – Ostrovský klášter – kostel sv. Kiliána bude slavnostně otevřena dne 1. dubna 2017 v 10.30 hodin, a to včetně zajištění lodní dopravy na Ostrov. Stálá historická expozice Regionálního muzea v Jílovém u Prahy pak bude poprvé veřejnosti představena následujícího dne, tedy v neděli 2. dubna 2017 ve 14 hodin. ✕

Kontakt pro další informace:

Mgr. Šárka Jurinová,
reditelka Regionálního muzea v Jílovém u Prahy
tel.: 723 322 861, e-mail: reditelka@muzeumjiilove.cz

Jan Vizner,
vedoucí projektu a autor libreta,
tel.: 731 927 101, e-mail: vizner.2012@seznam.cz

Václav Šmerák,
předseda Společnosti Mezi řekami, z.s.
tel.: 603 196 678, e-mail: v.smerak@seznam.cz

Pohled do nové části expozice Regionálního muzea v Jílovém u Prahy věnované benediktinskému klášteru na Ostrově u soutoku Vltavy a Sázavy. Jedná se o klášterní skriptorium, prostor pisařů, kde se tvořily klášterní rukopisy nebo pořizovaly opisy jiných knih. Na podlaže je replika dlažby tvořená motivy z historických nálezů Ostrovského kláštera. Na stěnách pak malby, které vychází z iluminovaného Ostrovského žaltáře. Vše doplňují repliky středověkých knih, pisařského náčiní a další dobové artefakty. Expozici připravil autor projektu Ora et labora, Mgr. Jan Vizner. Foto Václav Šmerák.

